

El poeta satíric romà que seduïí Carner

Quan Carner era cònsol a Gènova, els anys 20, va fracassar en l'intent de publicar un llibre amb una seixantena de traduccions de poemes de l'escriptor satíric italià Trilussa (1871-1950). El darrer volum de l'«Epistolari de Josep Carner» les recull.

La cigala revolucionària critica la proletària formiga perquè finirà sota la petja de la burgesia, mentre que ella, que a l'hivern no treballa, quan tot d'una sent les calors, “de cara al sol em giro i canto l'Himne dels Treballadors!”

Ho va escriure el poeta satíric romà Carlo Alberto Salustri (Roma 1871-1950), que va signar tota la seva obra amb el pseudònim Trilussa, i potser si els fundadors de la Falange espanyola haguessin conegut la fauna, no haurien començat el seu himne amb el “cara al sol”.

Sí que van tenir oportunitat de conèixer-la —a banda dels italians, i en concret, dels romans, atès que Trilussa escrivia en dialecte romà i era molt popular i estimat a la capital d'Itàlia— els menuts lectors d'*En Patufet*, a la dècada anterior a la composició de l'himne dels camises blaves. El 7 de novembre del 1923, el número 201 de *Violet*, suplement il·lustrat de la revista infantil, publicava la fauna de Trilussa en versió de Carner. “La cigala revolucionària”, es titulava el poema. Evidentment, l'autor no la va pas escriure pensant en els infants, o només en els infants.

Josep Carner, a l'aeroport del Prat de Llobregat, en tornar de l'exili. Albert Manent i Jaume Medina acaben de completar la seva correspondència. Consta de sis volums.

L'estudiosa Gabriella Gavagnin ja va localitzar una gran part dels poemes de Trilussa publicats a la premsa catalana en versió de Josep Carner, com també els que va traduir, en nombre molt inferior, Agustí Esclasans.

A la seva antologia *De Leopardi a Ungaretti. Un segle de poesia italiana en versions catalanes de poetes-traductors* (Proa, 1991) en reproduïx cinc de Carner, entre la dotzena llarga que va esmentar a l'estudi *Classicisme i Renaixement: una idea d'Itàlia durant el Noucentisme* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat 2005). Els localitzats per l'estudiosa van aparèixer a *La Veu de Catalunya*, *El Bo-*

rinot, *Bella Terra* i la *Revista de Poesia*, entre el 1923 i el 1925.

D'Itàlia estant, diu Gabriella Gavagnin a l'estudi introductor de la seva antologia, Carner, que feia poc que havia enllestit la traducció de les faules de La Fontaine, va trobar en els versos del poeta romà una forma actual del gènere, car l'adhesió a la crònica ciutadana els conferia un caràcter de realisme familiar i sentimental no gens allunyat dels seus gusts literaris. I, cal afegir-hi, uns versos que havien demostrat la seva eficàcia, la capacitat d'arribar a un públic ampli.

Trilussa, hi recorda la filòloga, va revifar el gènere de la fauna animal amb

Monument al poeta Trilussa, a la plaça que li va dedicar la ciutat de Roma el 1954.

EL TEMPS

La política italiana

*No hi ha abisme, talment, que no ens separi:
mon pare és democràtic cristià
i com té l'oficina al Vaticà
a la nit, cada nit, diu el rosari:
Lluís, el germà gran, de temps ençà
és socialista revolucionari;
jo, en canvi, sóc monàrquic, al contrari
de Pere Antoni que és republicà.
Ans de sopar hi ha lluites en excés:
defensa sos principis cada un.
Qui vol això, qui allò... sembla un congrés!
Quin espetec! Però tantost la mama
ve a dir-nos que els fideus ja estan a punt,
ens trobem tots d'acord en el programa.*

Trilussa
(traducció de Josep Carner).
Epistolari de Josep Carner,
volum 6
(Curial, Barcelona, 2009).

nombrosos reculls de gran èxit popular, on fustigava, des d'un to de sàtira moral o punyent, les actuacions humanes mogudes per instints negatius com ara l'egoisme, la violència, la hipocresia o la vanitat.

Però Gabriella Gavagnin desconeixia, com desconeixia tothom, que Carner no es va limitar a traduir els poemes de Trilussa que va donar a conèixer als diaris i revistes, els anys 20.

El sisè i darrer volum de l'*Epistolari de Josep Carner*, editat a cura d'Albert Manent i Jaume Medina i publicat per Curial –la notable col·lecció va engegar el 1994, i haurà acabat publicant unes 1.500 cartes– fa un descobriment que enriqueix l'estudi de les relacions culturals entre catalans i italians: Carner va preparar tot un llibre amb traduccions de Trilussa que va restar inèdit perquè el responsable de la “Biblioteca Literària” de l'Editorial Catalana, Joan Estelrich, no va creure útil d'introduir en la col·lecció un recull de poesies. “Si així ho féssim –va contestar a Carner, llegim a l'epistolari– ja no podria negar-me a publicar multitud de reculls consemblants que ens han estat proposats.”

Trilussa, per tant, va ser víctima, pel que fa a la seva presència catalana, de l'excés poètic català dels anys noucentistes, no tan desfermat, però, com l'actual: ni de bon tros, atès que no tots els editors actuen com ho va fer Estelrich.

El llibre de Trilussa-Carner va restar inèdit i, fins fa quatre dies, amagat a casa de Marià Manent. Albert Manent, el seu fill, va descobrir les quartilles en el moment que preparava la correspondència de Carner amb Estelrich, inclosa en el volum de l'epistolari acabat d'aparèixer.

El volum recull, a més, les correspondències de Carner amb Joan Alcover, Josep Castanyer de Cortada, Maria Castanyer, Guillem Colom, Joan Coromines, Miquel Ferrà, Julià Gorkin, Emili Granier, Manuel de Montoliu, Alfonso Reyes i Josep Queralt, entre més.

Josep Carner va enviar a Estelrich els plec de quartilles amb les traduccions de Trilussa des de Gènova, a final del 1923. En una carta datada el 20 de desembre del 23, li diu que el volum del “poeta dialectal romà Trilussa” li sembla “molt escaient per a la “Biblioteca”, perquè té elements de “humour” i sensibilitat molt parents dels nostres”.

I acaba: “cas que no us convingués el meu original, us prego que el lliureu a en Marià Manent”.

Els editors de l'epistolari han decidit d'incloure-l'hi en qualitat d'apèndix. La hipotètica edició del llibre, si mai es fes com volia Carner, hauria de completar-se amb els poemes de Trilussa que va publicar el poeta català a la premsa i que no apareixen a les quartilles que va enviar a Estelrich.

El llibre, tal com el va concebre el traductor, és dividit en tres apartats, i consta de gairebé una seixantena de poemes. El primer és el més extens, 42 quartilles, i tots els poemes són faules. Carner indica que n'hi manquen tres, que es troben en poder del senyor Pellicena, perquè els havia de publicar a *La Veu de Catalunya*. Albert Manent n'ha localitzats dos, que reproduceix. A continuació apareix un plec titulat “Les coses”, de 12 quartilles, i finalment una dotzena més, amb sonets. Entre els més divertits, es destaca el titulat “La política italiana”, que reproduïm en aquesta pàgina.

Carner va divulgar els poemes italians a través de la premsa, ja fos diària, cultural o, com hem vist, infantil. Hi trobava una sortida fàcil. Una altra cosa era l'edició. De la mateixa forma que va fracassar amb Trilussa, també va fracassar amb Leopardi. En va donar a conèixer a la premsa, ha reportat Gabriella Gavagnin, quinze poemes i va intentar dedicar-li un volum, infructuosament.

Al recull hi ha la faula “La cigala revolucionària”, i també una segona faula apareguda al *Virolai*, “Adam i l'ovella”, a part de quatre dels cinc poemes recollits per Gabriella Gavagnin a la seva antologia.

El manuscrit carnerià, diu Albert Manent, es troba dins un foli plegat pel mig a manera de coberta, que abraça tot el material. A la cara del davant hi diu, en lletra manuscrita de Carner: “Trilussa / *Les faules i les coses*. / Trad. del dialecte romà per J. C.”

Carner construeix el títol a partir dels llibres *Le favole* i *Le cose*. Els dos primers plecs es troben abraçats per fulls de mida quartilla plegats que a la banda interior porten la llegenda “CONSULADO GENERAL DE ESPAÑA EN ITALIA”, a sota de l'escut de la monarquia espanyola.

Lluís Bonada